

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย

Model Law on Control Tea Production Standards in the Royal Kingdom of Thailand

ศุภวัฒน์ สรรพจารย์ และ เกรียงไกร กาญจนคุหา

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Supawat Sappajan and Kheingkhai Kanjanakuha

Western University, Thailand

Corresponding Author, E-mail teaoolong17@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาตรการทางกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายของราชอาณาจักรไทย วิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐาน การผลิตชาในราชอาณาจักรไทยกับ ของต่างประเทศ และจัดให้มีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารแล้ว นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตัวบท กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความจาก วารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้ง ของราชอาณาจักรไทยและของต่างประเทศ มีการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 5 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้แทนสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กลุ่มผู้แทนสำนักงาน มาตรฐานสินค้าการเกษตรและอาหารแห่งชาติ กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มผู้ผลิตชาในไทย และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านชา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยไม่ได้มาตรฐานสากล การผลิตชาของ ราชอาณาจักรไทยยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ราชอาณาจักรไทยไม่มีหน่วยงานกำหนด มาตรฐานการผลิตชาไว้อย่างชัดเจน ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยไม่ได้กำหนดให้มีค่าบ่งบอกที่แสดงถึง คุณภาพของชา จึงทำให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยไม่ได้มาตรฐานสากลเทียบเท่ากับชาที่ผลิตใน ต่างประเทศ จึงขอเสนอแนะว่าควรมีการตรากฎหมายว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักร ไทยไว้เป็นการเฉพาะ

คำสำคัญ : ชา; ผลิตชา; ควบคุมมาตรฐาน

Abstract

The purpose of this research was to study the history, concept theories and related research international public law measures, foreign laws and the laws of Thailand, analyze and compare the model law on control tea production standards in the royal kingdom of Thailand with those of foreign countries and establish the model law on control tea production standards in the royal kingdom of Thailand.

The method of conducting this research is qualitative research by studying documents and content analysis law, academic text research articles from legal journals or magazines, seminar materials, statistics information from internet websites in the royal kingdom of Thailand and abroad. A focus group was conducted with in-depth interviews with 5 sample groups namely groups of representatives of the industrial standards institute, group of representatives of the national agricultural commodity and food standards office, tea consumer group, tea producers' group and tea experts/academics.

The findings indicated that the royal kingdom of Thailand tea production process does not meet international standards. Tea production in the royal kingdom of Thailand has no specific law. The royal kingdom of Thailand does not have a clearly defined tea production standard. The tea produced in the royal kingdom of Thailand has no indication of the quality of the tea. As a result, tea produced in the royal kingdom of Thailand is not up to international standards comparable to tea produced abroad. Therefore, it is suggested that a law on the regulation of tea production standards in the royal kingdom of Thailand should be enacted.

Keywords : Tea; Tea Production; Control Standards

บทนำ

ปัจจุบันในปี พ.ศ.2566 มีการนำเข้าชาและส่งออกชาไปต่างประเทศ ปริมาณนำเข้าชา 15,995.30 ตัน มูลค่า 1,574.07 ล้านบาท ปริมาณส่งออกชา 15,114.67 ตัน มูลค่า 2,144.53 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนำเข้าและส่งออกชามีปริมาณที่ค่อนข้างสูง ส่วนพื้นที่เพาะปลูกชาของราชอาณาจักรไทย รวมทั้งหมดในปี 2566 จำนวน 149,656.95 ไร่ และมีแนวโน้มเติบโตขึ้นทุกปีเนื่องจากการบริโภคชาที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ชา ที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยมีจำนวนมาก แต่กฎหมายว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพดีพอและไม่ได้มาตรฐานที่เป็นสากลเทียบเท่ากับต่างประเทศ จึงทำให้เกิดปัญหา กระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยไม่ได้มาตรฐานสากล การผลิตชาของไทย ซึ่งผลิตจากชาที่มีมาตรฐานการผลิตที่มีคุณภาพต่ำเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำของมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานสินค้าเกษตร รวมทั้งมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ชาที่ผลิตออกมาจำหน่ายไม่ได้คุณภาพ จึงควรศึกษาว่าหากจะผลิตชาในไทยให้ได้คุณภาพ และมาตรฐานการทำชาที่เป็นสากลเทียบเท่ากับต่างประเทศนั้น ชาในไทยควรมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทยอย่างไร ปัญหาที่ประเทศไทยไม่มีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการ

ผลิตชาเป็นมาตรฐานการผลิต ชา มอก.460-2562 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ชา มผช.120/2558 มอก. เอส ชาจีน 91-2563 และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร สารพิษตกค้าง ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด (มกษ. 9002-2559) และยังมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการ กำหนดมาตรฐานการผลิตชา ซึ่งทำให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากล จึงทำให้ ควรศึกษาว่าหน่วยงานใดควรเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดมาตรฐานการผลิตชาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เป็นสากลเทียบเท่ากับต่างประเทศ และ ปัญหาชาที่ผลิตในประเทศไทยไม่ได้กำหนดให้มีคำบ่งบอกที่แสดงถึง คุณภาพของชา ชาที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตได้ตามมาตรฐานการผลิตชา นั้น ไม่มีคำบ่งบอกซึ่งแสดงถึงคุณภาพ ของชา เช่น ฉลาก เครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือโลโก้ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ส่วนชาที่ได้รับมาตรฐานตาม สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ก็เพียงแสดงสัญลักษณ์ มาตรฐาน การผลิต มอก.460-2562 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มผช.120/2558 มอก. เอส 91-2563 หรือ เลขทะเบียน อย. ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเท่านั้น ซึ่งเป็นเพียง มาตรฐานของสินค้าที่ผลิตในราชอาณาจักรไทย จึงทำให้ควรศึกษาว่าควรมีข้อกำหนดให้ชาที่ผลิตใน ราชอาณาจักรไทย ต้องมีฉลากบ่งบอกคุณภาพมาตรฐานชา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นสากลเทียบเท่า กับต่างประเทศ

ปัจจุบันกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการผลิตชาได้แก่ พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าว ไม่ได้กำหนดกระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทย ตาม มาตรฐานสากลเอาไว้ มีเพียงบทบัญญัติตามมาตรา 16 ภายใต้บังคับมาตรา 25 ผู้ใดทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ที่มีประกาศกำหนดมาตรฐานแล้ว จะแสดงเครื่องหมายมาตรฐานกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ต้องให้ พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและได้รับอนุญาตจากเลขาธิการก่อนนำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นออกจาก สถานที่ผลิต ส่วน มอก.460-2562 ชา หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำใบชาสดส่วนที่เป็นยอดอ่อนของใบ ชาที่ยังไม่คลี่ (bud) และใบอ่อนไม่เกินใบที่ 3 ที่อยู่ถัดจากยอดของต้นชาที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Camelia sinensis* Linn. มาผ่านกระบวนการทำให้แห้ง ซึ่งอาจบดและอาจผสมวัตถุแต่งกลิ่นตามที่กฎหมายอนุญาตให้ ใช้ด้วยก็ได้

ผู้วิจัยจึงเห็นว่ากฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตชา ซึ่งบังคับไว้ในปัจจุบันยังไม่มี กฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ คงมีเพียงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตไว้ในภาพรวม และยังไม่สามารถ ใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้กระบวนการผลิตชาไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากลเทียบเท่ากับ ต่างประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย ในต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาล และมาตรการทางกฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย มาตรการทางกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายของราชอาณาจักรไทย ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมาตรฐานการผลิตชา ว่ามีปัญหาอย่างไรและควรแก้ไขอย่างไร
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทยกับของต่างประเทศ ว่ามีปัญหาเหมือนหรือแตกต่างจากราชอาณาจักรไทยหรือไม่ ถ้ามีแก้ไขอย่างไร ถ้าไม่มีเพราะสาเหตุใด
4. เพื่อนำมาตรฐานการผลิตชาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสมนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วบท กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความจากการสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของราชอาณาจักรไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในประเทศไทย ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และมีการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา สรุปและข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. **กลุ่มเป้าหมาย** ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม คือ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าการเกษตรและอาหารแห่งชาติ ผู้บริโภค ผู้ผลิตชาในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านชา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกถึงเกี่ยวกับกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตในราชอาณาจักรไทย ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของ การวิจัย โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ที่ผ่านความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว

2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ ได้แก่

2.1 เครื่องบันทึกภาพและเสียงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วน

2.2 การจดบันทึกขณะและหลังการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจดบันทึกย่อข้อมูลสำคัญ ในขณะที่ยัง เกี่ยวกับการแสดงสีหน้า ท่าทาง แล้วนำมาบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. วิเคราะห์สภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตใน ราชอาณาจักรไทยที่ได้จากเอกสารทางด้านกฎหมาย

2. วิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากร โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการ สัมภาษณ์เชิงลึกมาศึกษาวิเคราะห์ความเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดในแบบสัมภาษณ์

3. วิเคราะห์ผลการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกคิดเป็นร้อยละ โดยแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ 1.ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2.ข้อมูลความรู้ความเข้าใจในกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องที่ทำวิจัย 3.ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาในเรื่องที่ทำวิจัย รวมทั้งความเหมาะสมในการแก้ไข ปัญหา 4. ข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือและแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 5. ข้อเสนอแนะ

4. ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับบุคคลที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกระบวนการวิจัย

2. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บข้อมูล จากมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เสนอ ต่อบุคคลคล เจ้าของกิจการและหน่วยงานที่จะเข้าไปขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ

3.1 การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) คือ สัมภาษณ์บุคคลโดยเรียงลำดับประเด็น คำถามตามแบบฟอร์มสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 บันทึกการสนทนาในกระดาษ เครื่องบันทึกภาพ และเครื่องบันทึกเสียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย ดังนี้

บุคคลที่เกี่ยวข้อง		
กลุ่มที่ 1 ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม		
กลุ่มที่ 2 ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าการเกษตรและอาหารแห่งชาติ		
กลุ่มที่ 3 ผู้บริโภคชา		
กลุ่มที่ 4 ผู้ผลิตชาในไทย		
แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ปัญหาข้อเท็จจริง	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
แนวคิดทฤษฎี 1. ประวัติความเป็นมาและข้อมูลเกี่ยวกับชา 2. แนวคิดการผลิตชาในต่างประเทศ 3. แนวคิดการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย 4. แนวคิดเกี่ยวกับคำบังคับ 5. แนวคิดการควบคุมคุณภาพ 6. ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ 7. ทฤษฎีบูรณาการ 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1. กระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยไม่ได้มาตรฐานสากล 2. ราชอาณาจักรไทยไม่มีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ 3. ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยไม่ได้กำหนดให้มีคำบังคับที่แสดงถึงคุณภาพของชา ปัญหาข้อกฎหมาย 1. พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ไม่ได้กำหนดกระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยตามมาตรฐานสากล 2. พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ไม่มีบทบัญญัติกำหนดหน่วยงานควบคุมการผลิตชาในราชอาณาจักรไทยไว้เป็นการเฉพาะ 3. พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ไม่ได้บัญญัติคำบังคับที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้	กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ 1. มาตรการทางกฎหมายและกฎระเบียบของสหภาพยุโรป (EU) จำนวน 5 ฉบับ กฎหมายของต่างประเทศ 1. กลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร 1. สาธารณรัฐเกาหลี 2. ญี่ปุ่น 3. สาธารณรัฐประชาชนจีน 2. กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี 1. สหรัฐอเมริกา 2. สหพันธรัฐแคนาดา 3. สหพันธรัฐมาเลเซีย 4. สาธารณรัฐอินเดีย 5. เครือรัฐออสเตรเลีย 6. สหสาธารณรัฐแทนซาเนีย 7. สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา กฎหมายของราชอาณาจักรไทย 1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 2. ประกาศพระราชโองการ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) 3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) 4. พรบ.มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 5. พรบ.การมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 6. พรบ.มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 7. พรบ./มาตรฐาน/ประกาศอื่นๆ รวม 24 ฉบับ

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การดื่มชานั้นเริ่มขึ้นในประเทศจีน ไม่น้อยกว่า 2,167 ปีก่อนคริสตกาล การดื่มชามีหลายตำนาน บ้างก็กล่าวว่าจักรพรรดิเสินหนิงของจีน (Shen Nung) หลักฐานสำคัญที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องชาที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้คือ "วรรณกรรมชาคลาสสิกฉาง (Cha Ching) เป็นตำราที่เกี่ยวกับชาเล่มแรกของโลก บรรยายถึงแหล่งกำเนิดของชา การปลูกชา การผลิตชา คุณภาพของชา วิธีการดื่มชา อุปกรณ์การชงชา และธรรมเนียมการชงชา นานนับศตวรรษที่หนังสือเล่มนี้กลายเป็นพื้นฐานการศึกษาของจีน ในสมัยสุโขทัยช่วงที่มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับจีน พบว่าได้มีการดื่มชากัน แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่านำเข้ามาอย่างไร และเมื่อใด แต่จากจดหมายของท่านลาลูแบร์ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้กล่าวไว้ว่า คนไทยได้รู้จักการดื่มน้ำชาแล้ว โดยนิยมชงชาเพื่อรับแขก การดื่มชาของคนไทยสมัยนั้นดื่มแบบชาจีนไม่ใส่น้ำตาล สำหรับการปลูกชาในประเทศไทยนั้น แหล่งกำเนิดเดิมจะอยู่ตามภูเขาทางภาคเหนือของประเทศ โดยจะกระจายอยู่ในหลายจังหวัดแถบภาคเหนือ ที่สำคัญได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน ลำปางและตาก จากการสำรวจของคณะทำงานโครงการหลวงวิจัยชาได้พบแหล่งชาป่าที่บ้านไม้สูง กิ่งอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน บริเวณเขตติดต่อชายแดนประเทศพม่า ต้นชาป่าที่พบเป็นชาอัสสัม (Assam tea) อายุหลายร้อยปี เส้นผ่าศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 0.5 เมตร ชาวบ้านละแวกนั้นเรียกต้นชาพันธุ์นี้ โดยสวนชาส่วนใหญ่ทางภาคเหนือ จะเป็นสวนเก่าที่ได้จากการถางต้นไม้ชนิดอื่นออก เหลือไว้แต่ต้นชาป่าที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่าต้นเมี่ยง จำนวนต้นต่อไร่ต่ำ ประมาณ 50-200 ต้นต่อไร่ ผลผลิตใบชาสดต่ำเพียง 100-140 กิโลกรัมต่อไร่ (สถาบันชาและกาแฟแห่งมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2566)

สมุนไพรชา เป็นไม้ยืนต้นที่เชื่อว่ามีถิ่นกำเนิดมาจากเทือกเขาทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เนื่องจากมีหลักฐานการค้นพบต้นชาสายพันธุ์ดั้งเดิมหลายสายพันธุ์ที่เป็นพืชพื้นเมืองประจำถิ่นของมณฑลยูนนาน และภายหลังได้แพร่กระจายไปปลูกตามประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงถึงญี่ปุ่น ในการเพาะปลูกมักตัดแต่งกิ่งให้เป็นพุ่มสูงประมาณ 0.6-1 เมตร ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวกในการเก็บใบชา ส่วนการเก็บใบชามักจะเก็บแต่ใบอ่อนๆ 3 ใบแรกเท่านั้น ชาเป็นพืชกึ่งร้อนที่เจริญเติบโตได้ดีในเขตอบอุ่นและมีฝน ปลูกได้ดีที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลตั้งแต่ 200 - 2,000 เมตร โดยชาที่ผลิตทางการค้าส่วนใหญ่จะมีอยู่ 2 สายพันธุ์ ได้แก่กลุ่มชาพันธุ์จีน (Chinese Tea) และกลุ่มชาพันธุ์อัสสัม (Assam tea)

1. การควบคุมการผลิตในต่างประเทศ

1.1 ประเทศญี่ปุ่น ญี่ปุ่นนับเป็นประเทศที่มีมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารสูง เป็นอันดับต้นๆ ของโลก สินค้าของญี่ปุ่นส่วนใหญ่จึงมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยสูง หรือเรียกได้ว่าญี่ปุ่นก้าวข้ามการแข่งขันกันด้วยมาตรฐานความปลอดภัยพื้นฐานในอาหารไปแล้ว เครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร (JAS) เป็นมาตรฐานของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมงญี่ปุ่น ให้การรับรองสินค้าเกษตรและอาหาร ทั้งสินค้าที่ผลิตในประเทศและสินค้านำเข้า โดยหน่วยงานที่ให้การรับรองคือห้องปฏิบัติการที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรฯ ญี่ปุ่น โดยเครื่องหมาย JAS มีทั้งหมด 5 ชนิด ได้แก่ 1.สินค้าทั่วไปที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน JAS 2.สินค้าที่ผลิตด้วยกรรมวิธีพิเศษตามข้อกำหนดของมาตรฐาน JAS 3.สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน JAS 4.สินค้าที่เปิดเผยรายละเอียดขั้นตอนการผลิตตามข้อกำหนดของมาตรฐาน JAS 5.สินค้าที่ใช้การขนส่งแบบควบคุมอุณหภูมิ ตามข้อกำหนดของ มาตรฐาน JAS มาตรฐานสินค้าเกษตรญี่ปุ่น มาตรฐาน JAS ประกอบด้วย 1.มาตรฐานสินค้า 2.มาตรฐานการผลิตและเก็บรักษาสินค้า 3.มาตรฐานการประกอบธุรกิจของนิติบุคคล 4.มาตรฐานวิธีทดสอบสินค้า โดยปัจจุบันมีมาตรฐาน JAS ทั้งหมด 63 ชนิด หากสินค้าหรือระบบการผลิตมีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน จะสามารถใช้เครื่องหมาย JAS เพื่อแสดงการรับรองการผ่านมาตรฐานชนิดนั้นๆ บนสินค้าได้ ซึ่งมาตรฐานคุณภาพสินค้า สามารถแบ่งเป็นเกรดดังนี้ เกรดพิเศษ เกรดสูง เกรดมาตรฐาน (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2561) ในส่วนของการควบคุมมาตรฐานการผลิตนั้น ญี่ปุ่นไม่มีบทบัญญัติควบคุมการผลิตไว้เป็นการเฉพาะ ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบผู้ประกอบการทุกรายได้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่การผลิต แปรรูป การกระจายสินค้า และการนำไปใช้ เพียงแต่มีหน่วยงานกำกับดูแลเป็นการทั่วไป เช่น กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries หรือ MAFF) หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Affairs Agency หรือ CAA) เป็นต้น และกฎระเบียบการติดฉลากของญี่ปุ่น ไม่มีเครื่องหมายบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน อันจะทำให้สามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตรงตามความต้องการและปลอดภัย แต่เครื่องหมายมาตรฐาน JAS เพื่อแสดงการรับรองการผ่านมาตรฐานชนิดนั้นๆ บนสินค้าได้ ซึ่งมาตรฐานคุณภาพสินค้าสามารถแบ่งเป็นเกรดดังนี้ เกรดพิเศษ เกรดสูง เกรดมาตรฐาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเครื่องหมายมาตรฐาน JAS สามารถควบคุมและตรวจสอบขั้นตอนและกิจกรรมต่างๆ ของผู้ประกอบการได้ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2561)

1.2 สาธารณรัฐประชาชนจีน อุตสาหกรรมชาของจีนเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมหลักของภาคการเกษตรที่ได้รับการส่งเสริมจากกระทรวงเกษตร (MOA) อย่างต่อเนื่อง โดยจีนถือเป็นผู้ผลิตชาอันดับ 1 ของโลก มีพื้นที่ปลูกชากระจายอยู่ใน 18 มณฑลทั่วประเทศ โดยมีตลาดส่งออกชาเขียวที่สำคัญ คือ เขตบริหารพิเศษฮ่องกง มาเลเซีย และตลาดส่งออกชาดำที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ และมาเก๊า ความสำคัญของการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตรท้องถิ่น” อุตสาหกรรมชา กลายมาเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตเกษตรกรในพื้นที่ของจีน มีการส่งเสริมการปลูกชาและเพิ่มศักยภาพในอุตสาหกรรมการผลิตชาอย่างเป็นรูปธรรม ภายหลังที่รัฐบาลจีนประกาศทำสงครามต่อสู้ความยากจน และมีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาปรับใช้ เพื่อยกระดับคุณภาพและเพิ่มปริมาณผลผลิตชา นอกจากการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้เพิ่มปริมาณและคุณภาพของชาแล้ว จีนยังได้กำหนดมาตรฐานชาเป็นของตนเอง อาทิ ระบุว่าด้วยการรับรองมาตรฐานชาจี้หยางให้สามารถใช้ตราเครื่องหมายการค้า Rich Selenium ได้ ตลอดจนการกำหนดมาตรฐาน QS certified tea companies produce strict specifications for their products ซึ่งทำให้ชาของจีนมีมาตรฐานในการกำกับและดูแลจากหน่วยงานของรัฐอย่างมีเอกภาพ (Thaibizinchina, 2021) การตรวจสอบอันตรายในอาหารและการประเมินเพื่อควบคุมความปลอดภัยอาหาร หน่วยงานกำกับดูแลสาธารณสุขและวางแผนครอบครัวภายใต้รัฐบาลกลาง (NHFPC) เป็นผู้รับผิดชอบงานด้านการจัดการการประเมินความเสี่ยงความปลอดภัยของอาหารตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญการประเมินความเสี่ยงความปลอดภัยของอาหาร ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในสาขาแพทยศาสตร์ เกษตรกรรม อาหาร โภชนาการ ชีวภาพ และสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของอาหาร โดยหน่วยงานกำกับดูแลสาธารณสุขและวางแผนครอบครัวภายใต้รัฐบาลกลาง (NHFPC) เป็นผู้ประกาศผลการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของอาหาร และเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร มีหน่วยงานกำกับดูแลสาธารณสุขและวางแผนครอบครัว (NHFPC) พร้อมกับหน่วยงานกำกับดูแลอาหารและยา (CFDA) ภายใต้รัฐบาลกลาง กำหนดและประกาศมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร ขณะที่หน่วยงานบริหารจัดการมาตรฐานภายใต้รัฐบาลกลาง (SAC) เป็นผู้ให้หมายเลขมาตรฐาน (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566) แต่จีนก็ไม่มีบทบัญญัติควบคุมการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบผู้ประกอบการทุกรายได้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่การผลิต แปรรูป การกระจายสินค้า และการนำไปใช้ เพียงแต่มีหน่วยงานกำกับดูแลเป็นการทั่วไป เช่น หน่วยงานกำกับดูแลอาหารและยา (CFDA) หน่วยงานกำกับดูแลสาธารณสุขและวางแผนครอบครัวภายใต้รัฐบาลกลาง (NHFPC) หน่วยงาน Chinese Inspection and Quarantine Service (CIQS) เป็นต้น และกฎระเบียบการติดฉลากของสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่มีเครื่องหมายบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2556)

1.3 สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐอินเดีย เป็นผู้ผลิตและส่งออกชารายใหญ่เป็นอันดับสองรองจากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีชาที่มีชื่อเสียงรวมถึง ชาอัสสัม (Assam Tea) และ ชาดาเจลิง (Darjeeling Tea) สาธารณรัฐอินเดีย มีการบริโภคชา จำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 30 ของโลก นอกจากนี้ อินเดียจะผลิตชาไว้บริโภคเองภายในประเทศแล้ว ยังสามารถส่งออกชาได้มาก รองจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกด้วย ซึ่งสาธารณรัฐอินเดีย ก็มีวัฒนธรรมการดื่มชามายาวนาน เช่นเดียวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ สาธารณรัฐอินเดียจะมีการนำชามาผสมกับสมุนไพร หรือนิยมนำมาผสมนมและน้ำตาลดื่ม กฎหมายควบคุมสินค้าชาในสาธารณรัฐอินเดีย เป็นไปตามกฎหมายรัฐบัญญัติชา 1953 (พ.ศ.2496) (The Tea Act, 1953) โดยมี Tea Board of India (Wikipedia, 2023) เป็นหน่วยงานของรัฐของรัฐบาลอินเดียภายใต้การควบคุมของกระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรม ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการเพาะปลูก การแปรรูป และการค้าภายในประเทศ รวมถึงการส่งออกชาจากอินเดีย Tea Board India มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดหมายเลขใบรับรองให้การส่งออกของผู้ค้าชาบางราย การรับรองนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่าชาที่มีต้นกำเนิด ซึ่งจะช่วยลดปริมาณการติดฉลากชาหายากที่ฉ้อโกง โดยได้รับอนุญาตจาก Tea Board India ให้เป็นผู้ค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายของภูมิภาคนี้ ภารกิจของ Tea Board India ได้แก่ การรับรองการผลิตและผลผลิตชาที่หลากหลาย การสนับสนุนทางการเงินขององค์กรวิจัย และการติดตามความก้าวหน้าในบรรจุภัณฑ์ชาที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยประสานงานสถาบันวิจัยการค้าชา และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้มั่นใจว่าการสนับสนุนทางเทคนิคของการค้าชาในอุตสาหกรรมระดับโลก และมีเครื่องหมายบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้เป็นการเฉพาะสัญลักษณ์ India Tea (Tea board india, 2023) สำหรับชาที่บรรจุในอินเดียแล้ว Tea Board of India ยังมีระบบการตั้งชื่อเพื่อปกป้องชื่อและต้นกำเนิดของชาส่วนใหญ่ และยังมีสัญลักษณ์สำหรับแต่ละภูมิภาคชาที่ได้รับการคุ้มครอง ดาร์จีลิง อัสสัมออร์โธดอกซ์ อัสสัม CTC, Dooars CTC, Dooars Terai, นิลคีร์ออร์โธดอกซ์ นิลคีร์ CTC และชา Kangra

1.4 สหสาธารณรัฐแทนซาเนีย การปลูกชาในประเทศแทนซาเนีย พื้นที่ส่วนใหญ่ของสหสาธารณรัฐแทนซาเนีย มีน้อยสำหรับการปลูกชา และใช้พื้นที่ทั้งหมดเพียง 22,000 เฮกตาร์ (55,638 ไร่) สำหรับการผลิตชา หรือประมาณ 1/10 ของพื้นที่ที่ใช้ในเคนยาชาแทนซาเนียมีพื้นที่ปลูกหลักสามแห่ง ได้แก่ เทือกเขาทางใต้รอบๆ พื้นที่ Mufindi และ Njombe ของเขต Iringa, สวน Usambara ทางตะวันออกใกล้กับชายฝั่งในจังหวัด Tanga และเขตตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณชายฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของทะเลสาบวิกตอเรีย กฎหมายควบคุมสินค้าชาในสหสาธารณรัฐแทนซาเนีย เป็นไปตาม (The Tea Act, 1997) รัฐบัญญัตินี้ กำหนดให้คณะกรรมการชาแห่งแทนซาเนีย (TBT) และสำนักงานพัฒนาชาแทนซาเนียเป็นองค์กร มีหน้าที่ของคณะกรรมการ (ก) การออกใบอนุญาตโรงงานชา (ข) ใบอนุญาตเครื่องปั้นชาและผู้บรรจุหีบห่อ (ค) การควบคุมศัตรูพืชและโรค (ง) การออกใบอนุญาตและการควบคุมการส่งออกและนำเข้าชา และ (จ) ดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล คณะกรรมการจะต้องจัดให้มีการรักษาทะเบียนที่ดินทั้งหมดที่ปลูกชาและของเจ้าของผู้

ครอบครอง และผู้จัดการของที่ดินนั้น บทบัญญัติของส่วนที่ 4 ควบคุมการผลิตฯ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตฯ เพื่อขาย เว้นแต่และเป็นไปตามใบอนุญาต กำหนดใบอนุญาตสำหรับการส่งออกฯ และการอนุญาตสำหรับการส่งออก เมล็ดชาและพืช (United Nation, 2023)

1.5 สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา ชาซีลอน โดยทั่วไปแล้วจะเกี่ยวข้องกับชาคุณภาพซึ่งผลิตโดยวิธีออร์โธดอกซ์หรือวิธีดั้งเดิม ศรีลังกาส่งออกชามากกว่า 3,000 ตัน แต่ก็มีการผลิตอย่างรวดเร็วเนื่องจากผลิตภัณฑ์ของศรีลังกา ดึงดูดกลุ่มประเทศที่ดื่มชาทั่วโลก ปัจจุบันตลาดส่งออกหลักของชาเขียวซีลอนคือตะวันออกกลางและประเทศในอดีตสหภาพโซเวียต กฎหมายควบคุมสินค้าชาในสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา เป็นไปตาม รัฐบัญญัติควบคุมชา 1957 (พ.ศ.2500) หมวด 251 (Tea Control Act, 1957) โดยมีคณะกรรมการชาศรีลังกา (SLTB) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในฐานะสถาบันตามกฎหมายที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ SLTB ก่อตั้งขึ้นโดยการรวบรวมกิจการระหว่างแผนกควบคุมชา กรมกรมการส่งออกฯ คณะกรรมการโฆษณาชาซีลอน และสถาบันวิจัยชาแห่งศรีลังกา ภายใต้กฎหมาย คณะกรรมการชาศรีลังกา (Sri Lanka Tea Board Law 14 of 1975) (Sri Lanka Tea Board Law 17 of 1985) (Sri Lanka Tea Board Law 44 of 2006) คณะกรรมการดำรงอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจของกระทรวงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ วัตถุประสงค์หลักของคณะกรรมการชาศรีลังกาภายใต้รัฐบัญญัติข้างต้น คือการพัฒนาอุตสาหกรรมชาในศรีลังกา การส่งเสริมชาซีลอน (ศรีลังกา) ทั่วโลก คณะกรรมการชาศรีลังกา มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการทำงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การผลิต และการพัฒนาคุณภาพของชา ดำเนินงานผ่านเครือข่ายสำนักงานภูมิภาคเจ็ดแห่ง และดำเนินการจดทะเบียนและรับรองแบรนด์ชาซีลอน เพื่อให้มั่นใจว่าเฉพาะแบรนด์ที่ตรงตามมาตรฐานคุณภาพอันเข้มงวดของคณะกรรมการเท่านั้นที่จะมีโลโก้ Ceylon Tea Lion อันเป็นเอกลักษณ์ ตั้งแต่การลงทะเบียนและการตรวจสอบของผู้ผลิตชา โรงงาน ตัวแทนจำหน่ายใบชาเขียว ศูนย์แปรรูปชาและตัวแทนจำหน่าย ไปจนถึงการให้เงินอุดหนุนสำหรับการปรับปรุงโรงงาน และการปลูกใหม่ รวมถึงการดำเนินโครงการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ และยังมีเครื่องหมายบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้เป็นการเฉพาะ (โลโก้ Ceylon Tea Lion อันเป็นเอกลักษณ์) เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนอันจะทำให้สามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตรงตามความต้องการและปลอดภัย (Srilanka tea board, 2023)

2. การควบคุมการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย “ชา” ที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยนั้นมี 2 สายพันธุ์ คือ ชาอัสสัมและชาจีน ซึ่งมีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกันและผลิตภัณฑ์ที่ดีก็มีชื่อเรียกที่หลายชนิด แต่ก็สามารถแบ่งตามกระบวนการหมักได้ 3 ประเภท ได้แก่ ชาไม่หมักหรือชาเขียว (non-fermented tea or green tea) ชากึ่งหมักหรือชาอู่หลง (semi-fermented or oolong tea) และชาหมักหรือชาดำ (fermented tea or black tea) ซึ่งการหมักนี้ให้รสชาติที่แตกต่างกันด้วย ชาที่หมักนานจะให้รสชาติที่หวาน ดังนั้นชาดำจะมีรสชาติที่หวานที่สุดซึ่งเป็นที่ยอมรับของชาติดะวันตก การควบคุมการผลิตชาในราชอาณาจักรไทยนั้นมีปัญหา ดังนี้

2.1 ปัญหากระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยไม่ได้มาตรฐานสากล

การผลิตชาในราชอาณาจักรไทยนั้น ต้องขออนุญาตการผลิตจากหลายหน่วยงานราชการ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ฯลฯ โดยปัจจุบันมีมาตรฐานการผลิตชาจำนวนมาก ดังนี้ มาตรฐานการผลิตชาเป็นมาตรฐานการผลิต ชา มอก.460-2562 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ชา มพช.120/2558 มอก. เอส ชาจีน 91-2563 และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร สารพิษตกค้าง ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด (มกษ. 9002-2559) และยังมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานการผลิตชา แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่กำหนดไว้นั้น ก็ยังไม่ได้มาตรฐานสากล เนื่องจากเป็นมาตรฐานในเรื่องของการไม่มีสารพิษซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค มิใช่มาตรฐานในเรื่องคุณภาพของชา ซึ่งใช้กันอยู่ในระดับสากล จึงทำให้ชาที่ผลิตออกมาจำหน่ายไม่ได้คุณภาพ โดยพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ไม่มีบทบัญญัติควบคุมการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย ไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงบทบัญญัติตามมาตรา 16 ภายใต้บังคับมาตรา 25 ผู้ใดทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีประกาศกำหนดมาตรฐานแล้ว จะแสดงเครื่องหมายมาตรฐานกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ต้องให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและได้รับอนุญาตจากเลขาธิการก่อนนำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นออกจากสถานที่ผลิต ส่วน มอก.460-2562 ชา หมายถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำใบชาสดส่วนที่เป็นยอดอ่อนของใบชาที่ยังไม่คลี่ (bud) และใบอ่อนไม่เกินใบที่ 3 ที่อยู่ถัดจากยอดของต้นชาที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Camelia sinensis* Linn. มาผ่านกระบวนการทำให้แห้ง ซึ่งอาจอบและอาจผสมวัตถุแต่งกลิ่นตามที่กฎหมายอนุญาตให้ใช้ด้วยก็ได้ และมาตรฐาน มอก.460-2562 ได้กำหนดคุณลักษณะทางเคมีความชื้น ต้องไม่เกิน 8.0 % โดยมวลกาเฟอีน ต้องไม่น้อยกว่า 1.5 % โดยมวล ฯลฯ เป็นต้น สีส ห้ามิใช้สี สารพิษตกค้างที่มีในชาต้องไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ ไดอะซินอน (diazinon) ต้องไม่เกิน 0.1 mg/kg เฟนิโทรไทออน (fenitrothion) ต้องไม่เกิน 0.5 mg/kg อะเมทริน (ametryn) ต้องไม่เกิน 0.05 mg/kg จะเห็นได้ว่ามาตรฐาน มอก.460-2562 ได้กำหนดเรื่องสารพิษตกค้างซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค มิใช่มาตรฐานในเรื่องคุณภาพของชา และมาตรฐาน มอก. ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องก็ได้กำหนดมาตรฐานตามแนวทางเดียวกันดังนั้นจึงควรมีการบัญญัติกฎหมายของราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ

เช่นเดียวกับประเทศผู้ผลิตชาในต่างประเทศ เช่น รัฐบัญญัติชา 1953 (พ.ศ.2496) (The Tea Act, 1953) ของสาธารณรัฐอินเดีย รัฐบัญญัติชา 1997 (The Tea Act, 1997) ของสหสาธารณรัฐแทนซาเนีย และรัฐบัญญัติควบคุมชา 1957 หมวด 251 (Tea Control Act, 1957) ของสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา แล้วแต่กรณี จึงจะทำให้กระบวนการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย มีคุณภาพและมาตรฐานสากล เทียบเท่ากับต่างประเทศ

2.2 ปัญหาราชอาณาจักรไทยไม่มีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการผลิตชาเป็นมาตรฐานการผลิต ชา มอก.460-2562 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ชา มผช.120/2558 มอก. เอส ชาจีน 91-2563 และ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร สารพิษตกค้าง ปริมาณ สารพิษตกค้างสูงสุด (มกษ. 9002-2559) และยังมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานการผลิตชา ซึ่งจะเห็นได้ว่าสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นผู้กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จำนวนมากครอบคลุมทั้งหมดในราชอาณาจักรไทย มิได้เป็นหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งทำให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากล เนื่องจากขาดการควบคุม ตรวจสอบการผลิตชา โดยพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ไม่ได้กำหนดหน่วยงาน กำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะอย่างชัดเจน และมาตรา 25 ทวิ บัญญัติว่า ในการออก ใบอนุญาตตามมาตรา 16 เลขาธิการจะกำหนดเงื่อนไขเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ด้วย ก็ได้ (1) วิธีการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐาน (2) กำหนดเวลาสำหรับการ แสดงเครื่องหมายมาตรฐาน (3) กำหนดเวลาสำหรับการชำระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบการทำ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือตรวจสอบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ดังนั้นจึงควรมีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทยขึ้นไว้เป็นการเฉพาะ เช่นเดียวกับต่างประเทศ เช่น คณะกรรมการชาอินเดีย (Tea board india) ของสาธารณรัฐอินเดีย คณะกรรมการชาแห่งแทนซาเนีย (TBT) และสำนักงานพัฒนาชาแทนซาเนียของสหสาธารณรัฐแทนซาเนีย และคณะกรรมการชาศรีลังกา (SLTB) ของสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา แล้วแต่กรณี จึงจะทำให้กระบวนการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย มีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ เทียบเท่ากับต่างประเทศ

2.3 ปัญหาชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยไม่ได้กำหนดให้มีคำบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้

ชาที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตได้ตามมาตรฐานการผลิตชา นั้น ไม่มีคำบ่งบอกซึ่งแสดงถึงคุณภาพของชา เช่น ผลาก เครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือโลโก้ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ส่วนชาที่ได้รับมาตรฐานตาม สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ก็เพียงแสดงสัญลักษณ์ มาตรฐาน

การผลิต มอก.460-2562 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มพข.120/2558 มอก. เอส 91-2563 หรือ เลขทะเบียน
อย. ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเท่านั้น ซึ่งเป็นเพียง
มาตรฐานของสินค้าที่ผลิตในราชอาณาจักรไทย โดยพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.
2511 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มิได้กำหนดให้มีค่าบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้เป็นการเฉพาะ
อย่างชัดเจน

ดังนั้นจึงควรมีบทบัญญัติของกฎหมายให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยต้องมีค่าบ่งบอกคุณภาพ
มาตรฐานของชาเช่นเดียวกับต่างประเทศ เช่น สัญลักษณ์ India Tea มาตรฐานระดับโลก World Gold
Standard ของสาธารณรัฐอินเดีย และโลโก้ Ceylon Tea Lion ของสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรี
ลังกา แล้วแต่กรณี เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นสากลเทียบเท่ากับต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยไม่ได้มาตรฐานสากล เนื่องจากพระราชบัญญัติ
มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ไม่ได้กำหนดมาตรฐานการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยให้เป็น
สากล มีเพียงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการผลิตไว้ภาพรวม และไม่สามารถบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้
กระบวนการผลิตชาไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากลเทียบเท่ากับต่างประเทศ มีเพียงบทบัญญัติตามมาตรา
16 ภายใต้อำนาจมาตรา 25 ผู้ใดทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีประกาศกำหนดมาตรฐานแล้ว จะแสดง
เครื่องหมายมาตรฐานกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ต้องให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและได้รับอนุญาต
จากเลขาธิการก่อนนำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นออกจากสถานที่ผลิต ส่วน มอก.460-2562 ชา หมายถึง
ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำใบชาสดส่วนที่เป็นยอดอ่อนของใบชาที่ยังไม่คลี่ (bud) และใบอ่อนไม่เกินใบที่ 3 ที่
อยู่ถัดจากยอดของต้นชาที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Camelia sinensis* Linn. มาผ่านกระบวนการทำให้แห้ง
ซึ่งอาจบดและอาจผสมวัตถุแต่งกลิ่นตามที่กฎหมายอนุญาตให้ใช้ด้วยก็ได้ ดังนั้นจึงควรมีการบัญญัติกฎหมาย
ของราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ เช่นเดียวกับประเทศผู้ผลิตชาในต่างประเทศ
เช่น รัฐบัญญัติชา 1953 (พ.ศ.2496) (The Tea Act, 1953) ของสาธารณรัฐอินเดีย รัฐบัญญัติชา 1997 (พ.ศ.
2540) (The Tea Act, 1997) ของสหสาธารณรัฐแทนซาเนีย และรัฐบัญญัติควบคุมชา 1957 (พ.ศ.2500)
หมวด 251 (Tea Control Act, 1957) ของสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา แล้วแต่กรณี จึงจะ
ทำให้กระบวนการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย มีคุณภาพและมาตรฐานสากลเทียบเท่ากับต่างประเทศ

2. ราชอาณาจักรไทยไม่มีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะ ด้วยปัจจุบัน
กำหนดมาตรฐานการผลิตชามีสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมซึ่งมิใช่หน่วยงานเฉพาะที่ดูแล
เกี่ยวกับเรื่องชา เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการผลิตชา มอก.460-2562 มอก. เอส 91-2563 มาตรฐานผลิตภัณฑ์
ชุมชน มพข.120/2558 จึงควรกำหนดหน่วยงานที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมไว้เป็นการเฉพาะ โดยมาตรา 25

ทวิ บัญญัติว่า ในการออกใบอนุญาตตามมาตรา 16 เลขานุการจะกำหนดเงื่อนไขเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ด้วยก็ได้ (1) วิธีการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐาน (2) กำหนดเวลาสำหรับการแสดงเครื่องหมายมาตรฐาน (3) กำหนดเวลาสำหรับการชำระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบการทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือตรวจสอบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นชา ซึ่งได้รับอนุญาตให้ผลิตตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรแล้วแต่กรณี ก็ล้วนมีมาตรฐานที่ระบุห้ามเฉพาะสารเคมีในชาที่อาจก่อให้เกิดอันตราย แต่ไม่มีมาตรฐานสารเคมีที่บ่งบอกคุณภาพของชา จึงทำให้กรรมวิธีผลิตชาในไทยบางส่วนไม่ได้คุณภาพและไม่ได้มาตรฐานเทียบเท่าชาที่ผลิตในต่างประเทศ จึงควรบัญญัติกฎหมายใหม่ หรือกฎหมายเฉพาะออกมาบังคับใช้ โดยให้กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการผลิตชาไว้อย่างชัดเจน

3. ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทย ไม่ได้กำหนดให้มีคำบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้
เนื่องจากการขออนุญาตให้ผลิตชาได้ตามมาตรฐานการผลิตชา นั้น ไม่มีคำบ่งบอกซึ่งแสดงถึงคุณภาพของชาไว้ตาม มอก.460-2562 มอก. เอส 91-2563 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มผช.120/2558 จึงควรกำหนดให้การผลิตชาในราชอาณาจักรไทยต้องมีฉลาก คำบ่งบอกคุณภาพมาตรฐานการผลิตชาไว้อย่างชัดเจน ส่วนชาที่ได้รับมาตรฐานตามสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ก็เพียงแสดงสัญลักษณ์ มอก.460-2562 หรือ มอก. เอส 91-2563 และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มผช.120/2558 และเลขทะเบียน อย. ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเท่านั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทย ต้องมีคำบ่งบอกคุณภาพมาตรฐานของชา จึงเห็นควรตรากฎหมายใหม่ หรือกฎหมายเฉพาะออกมาบังคับใช้กับการผลิตชาของราชอาณาจักรไทยให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าควรนำแนวทางของกฎหมายรัฐบัญญัติชา 1953 (พ.ศ.2496) (The Tea Act, 1953) ของสาธารณรัฐอินเดีย เหมาะสมที่จะนำมาเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อจัดให้มีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย เพื่อแก้ไขปัญหาในการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย ดังนี้

1. ปัญหากระบวนการผลิตชาของราชอาณาจักรไทย ไม่ได้มาตรฐานสากล ควรจัดให้มีองค์กรและหน่วยงานที่จะคอยกำกับ ดูแล และควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย เพื่อยกระดับให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยเป็นชาที่มีมาตรฐานสากล เทียบเท่ากับนานาชาติประเทศ

2. ปัญหาราชาอาณาจักรไทยไม่มีหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการผลิตชาไว้เป็นการเฉพาะควรจัดให้มีคณะกรรมการควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักรไทย เพื่อทำหน้าที่คอยกำกับ ดูแล และควบคุมมาตรฐานการผลิตชาในราชอาณาจักร ไทย เพื่อยกระดับให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยเป็นชาที่มีมาตรฐานสากลเทียบเท่ากับนานาชาติประเทศ

3. ปัญหาชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทย ไม่ได้กำหนดให้มีคำบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพของชาไว้ ควรบัญญัติให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยต้องมีคำบ่งบอกที่แสดงถึงคุณภาพและมาตรฐานของชาเพื่อยกระดับให้ชาที่ผลิตในราชอาณาจักรไทยเป็นชาที่มีมาตรฐานสากลเทียบเท่ากับนานาชาติประเทศ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษากฎหมายต้นแบบที่สามารถกำหนดคุณภาพมาตรฐานของชาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กฎกระทรวง เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพมาตรฐานของชาที่แท้จริง ซึ่งจะเป็นที่ยอมรับของนานาชาติและเป็นมาตรฐานสากลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- สถาบันชาและกาแฟแห่งมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (2566). ประวัติชา. *ออนไลน์*. สืบค้นวันที่ 8 พฤษภาคม 2566. แหล่งที่มา : <https://teacoffee.mfu.ac.th/tc-tea-coffeeknowledge/tc-tea/tc-tea-history.html>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยอาหารของสาธารณรัฐประชาชนจีน ฉบับปี ค.ศ. 2015. *ออนไลน์*. สืบค้นวันที่ 10 พฤศจิกายน 2566. แหล่งที่มา : <https://www.opsmoac.go.th/trat-law-files-432891791809>.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2561). เครื่องหมายรับรองและมาตรฐาน กับการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และอาหารของญี่ปุ่น. *ออนไลน์*. สืบค้นวันที่ 14 พฤศจิกายน 2566. แหล่งที่มา : <https://thaituna.org/home/download/food-safety-public->.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2566). ชา. *ออนไลน์*. สืบค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2566. แหล่งที่มา : <https://mis-app.oae.go.th/product/%E0%B8%8A%E0%B8%B2>.
- Srilanka tea board. (2023). History of Sri Lanka Tea Board. *online*. AT : <https://www.srilankateaboard.lk>
- Tea board india. (2023). Tea board india. *Online*. AT : <https://www.teaboard.gov.in/home>
- Thaibizinchina. (2021). เจาะอุตสาหกรรมชาจีน. *Online*. AT : <https://thaibizchina.com>
- United Nations. (2023). Tea Act, 1997. *Online*. AT : <https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC010007>
- Wikipedia. (2023). Tea Importation Act of 1897. *Online*. AT : https://en.wikipedia.org/wiki/Tea_Importation_Act_of_1897